

Infoblad dierlijke bijproducten in de zuivelsector

Wettelijk kader

Verordening (EG) nr. 1069/2009,
tot vaststelling van gezondheidsvoorschriften inzake niet voor menselijke consumptie bestemde dierlijke bijproducten en afgeleide producten en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1774/2002 (verordening dierlijke bijproducten).

Verordening (EG) nr. 142/2011,
tot uitvoering van Verordening (EG) nr. 1069/2009 van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van gezondheidsvoorschriften inzake niet voor menselijke consumptie bestemde dierlijke bijproducten en afgeleide producten en tot uitvoering van Richtlijn 97/78/EG van de Raad wat betreft bepaalde monsters en producten die vrijgesteld zijn van veterinaire controles aan de grens krachtens die richtlijn.

In de verordening dierlijke bijproducten worden regels gesteld aan producten die niet of niet meer bestemd zijn voor menselijke consumptie. Deze regels betreffen het verzamelen, vervoeren, opslaan, hanteren, verwerken en gebruiken of verwijderen van dierlijke bijproducten om ervoor te zorgen dat deze producten geen risico opleveren voor de gezondheid van mens en dier.

Nationaal zijn deze verordeningen nader uitgewerkt in Hoofdstuk 3 van de Wet dieren, in het Besluit dierlijke producten en de Regeling dierlijke producten.

Wat zijn dierlijke bijproducten?

Dierlijke bijproducten zijn producten van dierlijke oorsprong die niet voor menselijke consumptie **bestemd** zijn. De classificatie tot dierlijk bijproduct kan noodzakelijk zijn op grond van producteigenschappen (het motief is dan wettelijk vastgelegd), maar zuivelproducten kunnen ook om commerciële redenen door zuivelbedrijven niet meer voor menselijke consumptie bestemd worden.

Dierlijke bijproducten worden onderverdeeld in 3 categorieën: categorie 1 tot en met 3. De risico's voor de volks- en diergezondheid die aan het materiaal kleven, nemen toe van categorie 3 (minste risico) naar categorie 1 (meeste risico). In de zuivelsector zal er slechts in zeer uitzonderlijke gevallen sprake zijn van categorie 1 materiaal.

Voorbeelden van materiaal dat in de zuivelsector als categorie 2 materiaal kan worden geclassificeerd:

- bedorven producten die een risico vormen voor de volksgezondheid of diergezondheid;
- (rauwe) melk met residuen van antibiotica;
- veegpoeder afkomstig van de vloer.

Voorbeelden van materiaal dat in de zuivelsector als categorie 3 materiaal kan worden geclassificeerd:

- producten met verpakkingsgebreken of verlopen THT (retourstromen) zonder risico voor de volks- of diergezondheid;
- kaaswei (indien niet bestemd voor food-grade toepassing);
- 'kluitjespoeder'.

In verordening (EG) nr. 1069/2009 staan in artikel 3 de exacte definities en in de artikelen 8, 9 en 10 de categorie indeling.

Verwerkingseisen voor categorie 3 materiaal

Afhankelijk van de categorisatie van het product worden bepaalde verwerkingseisen gesteld. Voor categorie 3 materiaal hebben deze te maken met de verhittingsduur, de verhittingstemperatuur, een eventueel droogprocedé en de zuurtegraad. De toegestane behandelingsmethoden staan in Vo.(EG) nr. 142/20011, Bijlage X, Hoofdstuk II, Afdeling 4 (zie de bijlage). Deze verwerking moet plaatsvinden in een specifieke erkende verwerkingsinrichting voor dierlijke bijproducten.

Echter, bij categorie 3 materiaal in de zuivelsector worden deze behandelingen veelal reeds in het zuivelbedrijf toegepast bij de productie voor menselijke consumptie. Indien het inmiddels tot dierlijk bijproduct geclassificeerde product betreffende behandelingen reeds heeft ondergaan, is geen herhaling van die behandelingen nodig in een verwerkingsinrichting voor dierlijke bijproducten.

Om het verschil aan te duiden tussen dierlijke bijproducten die deze behandelingen niet of al wel hebben ondergaan, wordt gesproken over onverwerkt respectievelijk verwerkt categorie 3 materiaal. Een voorbeeld van verwerkt categorie 3 materiaal is fabriekskaaswei bestemd voor diervoeder. Dit product heeft immers een pasteurisatie en een verzuringsstap ondergaan, welke combinatie door de verordening dierlijke bijproducten als voldoende wordt aangemerkt.

Verwerkt categorie 3 materiaal met bestemming dierlijke consumptie dient te voldoen aan de volgende normen: *Enterobacteriaceae* < 300 kve/gram en *Salmonella spp.* afwezig in 25 gram. Dit zal door betreffend zuivelbedrijf aantoonbaar gemaakt moeten worden, tenzij het product wordt afgevoerd naar een erkende verwerker van categorie 3 materiaal. Bij bestemming compostering/vergisting is dit niet nodig.

Toegestane bestemmingen

Categorie 2 materiaal is niet geschikt voor dierlijke consumptie en mag enkel worden afgevoerd naar een erkend opslagbedrijf of een erkende verwerker van categorie 2 materiaal conform Vo. (EG) nr. 1069/2009, artikel 13 en de regeling dierlijke producten.

Dit materiaal kan bijvoorbeeld worden afgezet naar een erkende composteer- of biogasinstallatie, of een erkend bedrijf dat technische producten vervaardigt.

Onder bepaalde voorwaarden mag categorie 2 materiaal ook in het buitenland worden afgezet;

- Toestemming van land van bestemming (modelformulier uit Bijlage XVI van Vo. (EG) 142/2011;
- Gebruikmaking van het specifieke model handelsdocument uit Bijlage VIII van Vo. (EG) 142/2011;
- Rechtstreeks vervoer naar plaats van bestemming, erkend dan wel geregistreerd;
- Identificatie van verpakking of voertuig middels kleurcodering en tekst (zie pagina 7).

Voor categorie 3 materiaal geldt dat de toegestane bestemmingen afhankelijk zijn van het wel of niet voldoen aan de verwerkingseisen. De afzet van verwerkt categorie 3 materiaal is aan minder beperkingen onderhevig dan de afzet van onverwerkt categorie 3 materiaal. Onverwerkt categorie 3 materiaal kan worden afgezet naar een erkend opslagbedrijf, erkend verwerkingsbedrijf, composteerings- of vergistingsbedrijf of een bedrijf dat technische producten maakt. Ook directe vervoeding is mogelijk, maar dit is aan aparte regels gebonden.

Ter verduidelijking van de toegestane bestemmingen zijn in dit infoblad schema's voor zowel categorie 2 als categorie 3 materiaal opgenomen.

Op de NVWA website zijn de actuele lijsten van erkende bedrijven te raadplegen:

<http://www.vwa.nl/onderwerpen/regels-voor-ondernemers-dier/dossier/erkenningen-vergunningen-registraties/overzicht-erkende-bedrijven/dierlijke-bijproducten>

Nadere verplichtingen

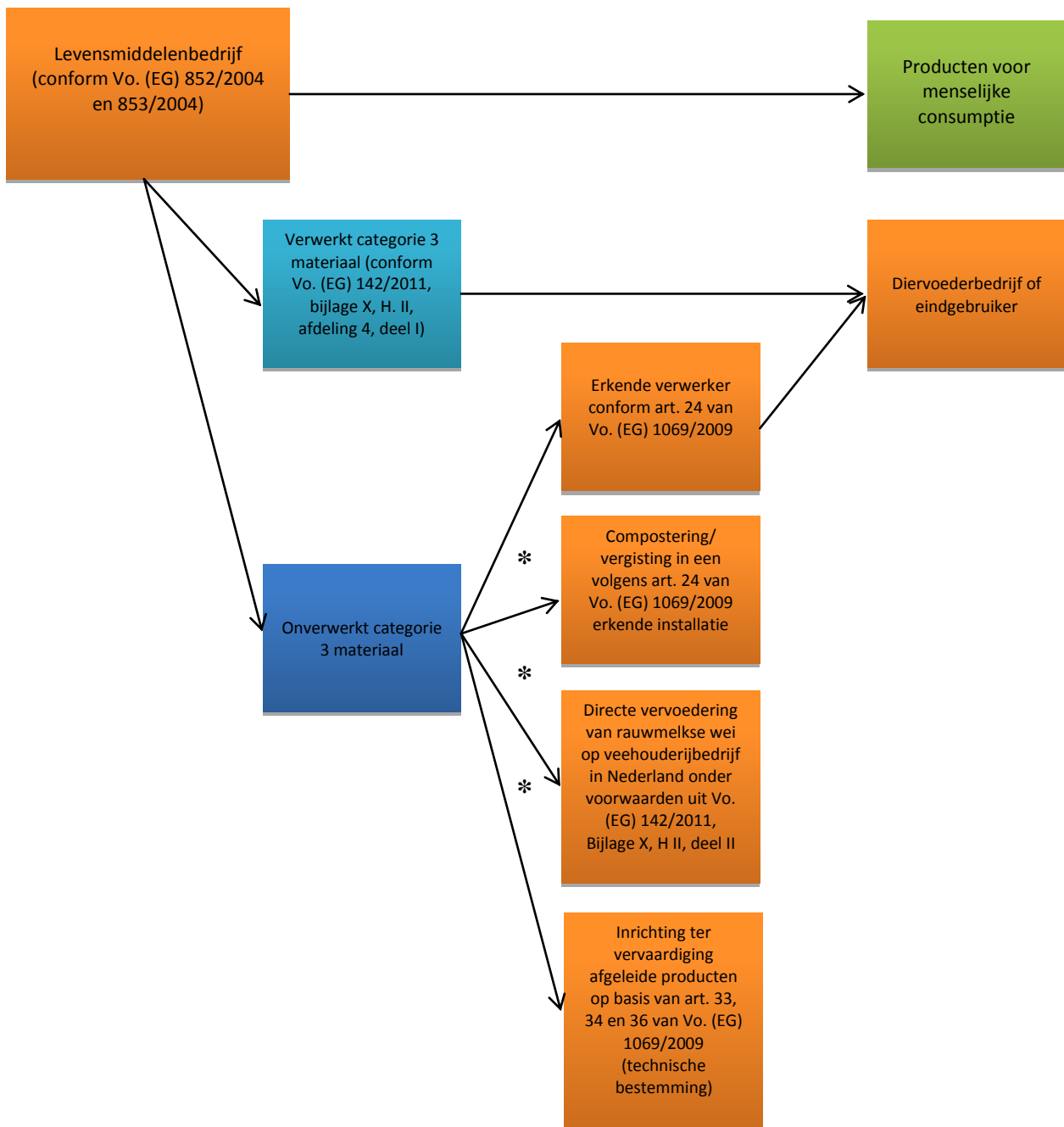
Nadere verplichtingen die voortvloeien uit de verordening dierlijke bijproducten zijn opgenomen in de bijlage.

Zo zijn er ondermeer verplichtingen voor:

- Opslagcondities en scheiding van producten voor humane consumptie;
- Aanduiding van het dierlijk bijproduct;
- Etikettering, handelsdocumenten en administratie;
- Reiniging en desinfectie van opslag- en transportmiddelen;
- Transporteurs (zie informatieblad "Transport van levensmiddelen, diervoeders en dierlijke bijproducten", op de site van de NVWA)
- Vervoeding van onverwerkt cat. 3 materiaal

Voor een volledig overzicht van de verplichtingen rondom dierlijke bijproducten wordt verwezen naar de verordening dierlijke bijproducten, Vo. (EG) 1069/2009, bijbehorende verordening Vo. (EG) nr. 142/2011 (<http://eur-lex.europa.eu/>) en de Regeling dierlijke producten (<http://wetten.overheid.nl>).

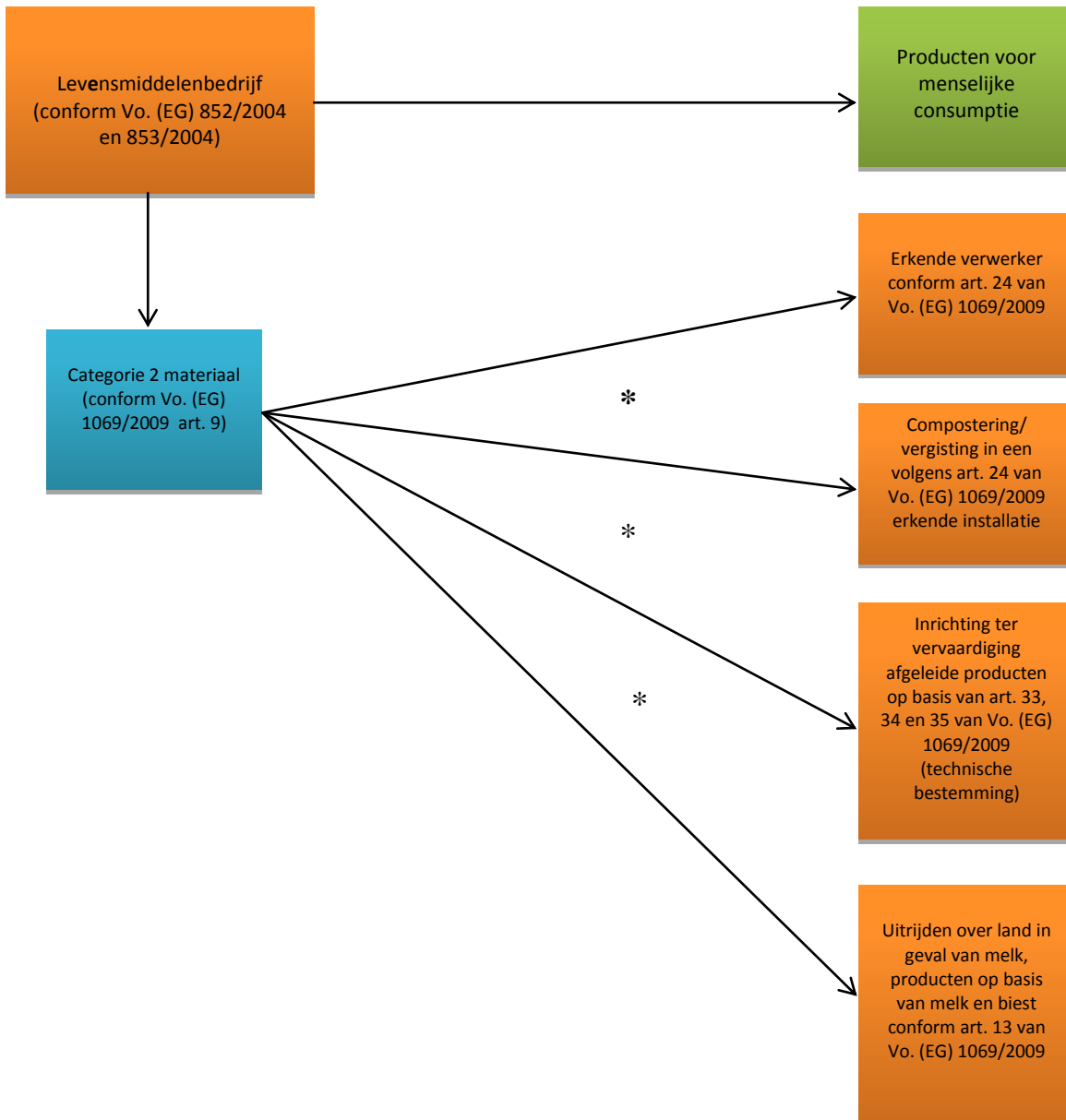
Toegestane bestemmingen voor categorie 3 materiaal

*eventueel via een erkend opslagbedrijf voor categorie 3 materiaal.

Noot: naast bovenstaande toegestane bestemmingen biedt artikel 17 van Vo. (EG) 1069/2009 de ruimte om dierlijke bijproducten te gebruiken voor diagnose, onderwijs en onderzoek, onder voorwaarden ter beheersing van de risico's voor de volksgezondheid en de diergezondheid.

Toegestane bestemmingen voor categorie 2 materiaal

*eventueel via een erkend opslagbedrijf voor categorie 2 materiaal

Noot: Naast bovenstaande toegestane bestemmingen biedt artikel 17 van Vo.(EG) nr. 1069/2009 de ruimte om dierlijke bijproducten te gebruiken voor diagnose, onderwijs en onderzoek, onder voorwaarden ter beheersing van de risico's voor de volksgezondheid en de diergezondheid.

Bijlage: Praktische betekenis van de eisen m.b.t. dierlijke bijproducten (DBP)**Soorten dierlijke bijproducten**

Voorbeelden van categorie 2 materiaal:

- Incidenteel als gevolg van antibiotica residuen of milieu contaminanten in de melk;
- Bedorven producten.

Voorbeelden van categorie 3 materiaal:

- Bijproducten van de productie die niet geschikt zijn voor menselijke consumptie, zoals resten rauwe melk en eerste spoelwater;
- Producten afkomstig uit de reguliere productie van levensmiddelen, die door de productielocatie worden aangemerkt als categorie 3 materiaal;
- Retourproducten die niet meer geschikt zijn voor humane consumptie;

De bijproducten dienen evenwel geschikt te zijn voor dierlijke consumptie.

Verwerkt categorie 3 materiaal

- Verwerkt categorie 3 materiaal heeft één van de volgende behandelingen ondergaan:
 - o Sterilisatie met een F_0 -waarde van tenminste 3;
 - o UHT in combinatie met een droogprocedé (minimaal 72°C) of verzuring (<pH6, minimaal 1 uur);
 - o Dubbele HTST;
 - o HTST in combinatie met een droogprocedé (minimaal 72°C) of verzuring (<pH6, minimaal 1 uur).
- Na de verwerking moet verontreiniging voorkomen worden.
- Deze producten zijn vrij verhandelbaar.

Voorwaarden voor directe vervoeding van onverwerkt cat. 3 materiaal

Het Bureau Risicobeoordeling (BUR) van de NVWA heeft een risicoanalyse uitgevoerd met betrekking tot de vervoeding van onverwerkt categorie 3 materiaal (inclusief rauwe melk) uit de zuivelsector. Naar aanleiding van deze risicoanalyse is bepaald dat deze dierlijke bijproducten in Nederland niet mogen worden vervoerd.

De enige uitzondering hierop is rauwmelkse wei voor vervoeding binnen Nederland. Deze rauwmelkse wei mag dan pas 16 uur na het stremmen van de melk opgehaald worden en de pH dient lager dan 6,0 te zijn.

Verzameling en vervoer van dierlijke bijproducten

De specifieke eisen ten aanzien van verzameling en vervoer staan in bijlage VIII van Vo. (EG) nr. 142/2011. Hieronder zijn deze puntsgewijs opgesomd:

- DBP¹ scheiden van producten die bestemd zijn voor humane consumptie;
- DBP scheiden van DBP uit een 'lagere' categorie;
- Verzameling en vervoer van DBP in gesloten nieuwe verpakkingen of afgedekte lekvrije bakken of voertuigen;
- Herbruikbare opslag- en vervoersmiddelen van DBP en uitrusting die ermee in contact komt schoon houden: schoon en droog voor gebruik;
- Om versleping te voorkomen worden opslag- en vervoersmiddelen (bij bulkvervoer) specifiek bestemd voor DBP;
- Onverwerkt categorie 3 materiaal met bestemming vervoeding wordt gekoeld bewaard, tenzij dit wordt verwerkt binnen 24 uur nadat het is verzameld. Dit geldt niet bij de bestemming compostering/ vergisting.
- Vervoer geschiedt bij een geschikte temperatuur ter voorkoming van risico's voor dier- en volksgezondheid.

Uitzondering: Sommige van bovenstaande eisen betreffende verzameling en vervoer zijn niet van toepassing in geval een bedrijf de eigen produceerde producten terughaalt (categorie 3 materiaal). Dit betreft de eisen uit afdeling 1 van Vo. (EG) nr. 142/2011, Bijlage VIII, Hoofdstuk I met betrekking tot voertuigen en recipiënten.

¹ Waar in dit document 'DBP' genoemd wordt, moet ook gelezen worden: 'van DBP afgeleide producten'.

Identificatie

- DBP moeten identificeerbaar en gescheiden zijn en blijven tijdens opslag en vervoer;
- Bij vervoer naar een andere Lidstaat moet op verpakkingen, opslagmiddelen of voertuigen een onuitwisbare kleurcodering worden toegepast: geel voor categorie 2 en groen voor categorie 3 materiaal. Aan deze eis kan worden voldaan middels een etiket in de specifieke kleur;
- Tijdens opslag en vervoer moet op verpakkingen, opslagmiddelen of voertuigen een etiket zitten met daarop duidelijk de categorie DBP, alsmede de volgende teksten:
 - o voor categorie 3 materiaal: 'Niet voor menselijke consumptie';
 - o voor categorie 2 materiaal: 'Niet voor dierlijke consumptie';
- Tijdens *verzamelen* van DBP op het bedrijf van oorsprong mag met andere identificatie worden gewerkt. Deze identificatie moet eenduidig zijn voor wat betreft de status van het product. Tevens moet dit expliciet zijn vastgelegd en bekend zijn binnen het bedrijf.

Uitzondering: bovenstaande eisen gelden niet in geval een bedrijf de eigen geproduceerde producten terughaalt (categorie 3 materiaal).

Handelsdocument

- Tijdens het vervoer dienen DBP vergezeld te gaan van een handelsdocument;
- Het handelsdocument wordt in drievoud opgesteld (origineel naar ontvanger, kopie voor producent en vervoerder);
- Bij vervoer naar andere EU-Lidstaten: een specifiek model handelsdocument is verplicht (zie website COKZ);
- Bij vervoer binnen Nederland: gebruik het specifieke model handelsdocument of een handelsdocument met daarop minimaal de volgende gegevens (Vo. (EG) 142/2011, Bijlage VIII, H III):
 - o de datum waarop het materiaal op het bedrijf is verzameld;
 - o de omschrijving van het materiaal inclusief de categorie;
 - o de diersoort waarvan de DBP afkomstig zijn (en specifieke verwijzing in geval van categorie 3 materiaal voor voeding);
 - o de hoeveelheid materiaal in liters, kilogrammen of aantal verpakkingen;
 - o de plaats van oorsprong van het materiaal, vanwaar het materiaal wordt verzonden en indien van toepassing het erkenningsnummer o.g.v. Vo.(EG) nr. 853/2004 van betreffende inrichting;
 - o de naam en het adres van de vervoerder;
 - o de naam en het adres van de ontvanger en indien van toepassing het erkenningsnummer daarvan o.g.v. Vo.(EG) nr. 1069/2009;
 - o een voor betreffende zending uniek referentienummer op het document;
- Het originele exemplaar van het handelsdocument wordt ingevuld en ondertekend door de verantwoordelijke functionaris met een handtekening die in kleur verschilt van de gedrukte tekst;
- Handelsdocumenten van iedere zending moeten tenminste 2 jaar worden bewaard en vormen de minimale basis voor de administratie.

Uitzondering: een handelsdocument is niet vereist in geval een bedrijf de eigen geproduceerde producten terughaalt.

Registratieverplichting voor transporteurs

Transporteurs van dierlijke bijproducten dienen zich te laten registreren bij de NVWA (zie ook informatieblad "transport van levensmiddelen, diervoeders en dierlijke bijproducten" van de website van de NVWA).

Verder beschikken zij over een toegankelijke administratie aan de hand waarvan het gebruik van de voertuigen voor het vervoer van DBP kan worden gecontroleerd. Zij reinigen en ontsmetten hun voertuigen indien van toepassing en zij nemen alle overige maatregelen die nodig zijn om verontreiniging en verspreiding van op mens of dier overdraagbare ziekten te voorkomen.

Disclaimer:

Dit informatieblad is met grote zorgvuldigheid samengesteld met als doel een hulpmiddel te zijn ter naleving en het beter begrijpen van betreffende wetgeving. De vigerende wetgeving is echter leidend en aan dit informatieblad zijn derhalve geen rechten te ontleen.